

Same same, but different!

Foto: Paw Eh Wah

HILSEN FRA GYAW GYAW

For første gang siden 2008, og høsten kommer til Norge, skal jeg ikke tilbake til Noh Bo. Høsten skal bli vinter før jeg får to uker sammen med teamet, familien, Lay Taw, Mr. Brown og alle de andre i Noh Bo som jeg savner så veldig.

Samtidig trives både Nick og jeg godt i Norge. Istedenfor å produsere verdi selv, samler jeg nå de gode eksemplene fra både arkitekter, utbyggere, bestillere og brukere og skal etter hvert formidle dem bredt. Jobben som prosjektleder for prosjektet Arkitektur Skaper Verdi i regi av Arkitektbedriftene i Norge er både givende og gøy, og en fin forlengelse av Gyaw Gyaw. Når jeg i tillegg har ukentlig kontakt med Paw Eh Wah, som leder Gyaw Gyaw og følger opp teamet og arkitektene som skal tegne for oss fremover, er dagene både travle og fine. Jeg lærer stadig noe nytt, og ser at overgangen har vært bra for resten av teamet også. De jobber og står på, og ansvarsfordelingen vi jobbet ekstra med i vår fungerer svært godt.

PROSJEKTER, REGNTID OG ARBEIDSRUTINER.

Regntiden er alltid en utfordring. Som med snøen, er det vanskelig å si når og hvor mye som laver ned. Vi har en viss formening, men de siste årene har de gamle mønstrene vært mindre pålitelige. Vi har derfor kuttet lengden på sesongen vi produserer adobe-stein og tilpasset konstruksjonen slik at vi kan jobbe videre, selv med regn.

Foto: Vincenzo Floramo

En av de yngste studentene på Kler deh Highschool

Kler Deh Highschool er så langt det største og mest komplette prosjektet vi har gjennomført. Da vi startet prosjektet sammen med Solbakken Organization og Lay Taw fra Karen Education Department tilbake i 2014, var dette området et stort jorde og noen få hus i randsonen ned mot grenseelva. Siden den gang har området opplevd enorm transformasjon. Ikke bare har dette blitt en større landsby og viktig senter for Karenorganisasjoner og vestlige NGO er, det har også blitt et viktig knutepunkt for trafikk inn og ut av Karen state.

Lay Taw visste nok hva han snakket om da han mente dette var stedet å legge områdets første videregående skole! Den fysiske utviklingen av landsbyen har nok ikke gått helt som verken han eller vi hadde håpet, men skolen er en suksess. Det er i dag en velfungerende videregående skole med 4 klasser tilsvarende ungdoms- og videregående skole i Norge. År for år vokser skolen med et nytt kull, og om to år er skolen i full drift med 6 ulike trinn.

Foto: Line Ramstad

Lay Taw på første befarung i Kler Deh

Foto: Franc Pallarès-López

Etterhvert fikk området besøk av den Burmesiske hæren og bistand på sitt beste resulterte i 50 hus ingen vet hva de skal gjøre med

Foto: Line Ramstad

Veistandarden på "hovedveinettet" fra Karen State til Yangon.

Vi startet prosjektet i Kler Deh med et skolebygg med tre klasserom og tilhørende toaletter. I takt med at skolen har etablert seg og vokst, har vi utvidet med et skolebygg til. Siden majoriteten av elevene kommer fra andre steder, og transport er en utfordring, har vi bygget fire sovesaler med plass til 72 elever/lærere og tilhørende toalett, bad og kjøkken. Siste på programmet er bibliotek med leseplass for elevene og kontor til lærerne.

Foto: Vincenzo Floramo

Pah Me igang med produksjon av adobestein

Tømmer er en utfordring, og tilgangen og prisene varierer fra landsby til landsby. Hvor lett vi kan få tak i sand til betong og adobe er også noe vi må ta med i betraktningen. Kler Deh ligger like ved elva med god tilgang til sand og enkel transport av sementsekker for nødvendig grunnmur. Tilgangen til tømmer er imidlertid ikke veldig god, og tømmerprisene er høyere her enn i andre landsbyer langs grensa. I Je Po Kee hvor vi bygger for Gaw La Heh Primaryschool, er situasjonen motsatt. Landsbyen ligger på en høyde, og den lokale bekken inneholder mest stein. Tømmer er lettere tilgjengelig og billigere her, men sand må fraktes over en km i bratt landskap opp fra elva.

Dette er viktige faktorer som påvirker både designen og setter rammer for arbeidet vårt.

Rent praktisk har vi løst det på følgende måte: Vi startet byggeprosessen av biblioteket og kontoret i Kler Deh i desember. I løpet av to uker produserte P`Enge og Pah Me litt over 2000 adobestein sammen med folk fra landsbyen. Samtidig var Phillipa, See Da Pah og Ste Pah i landsbyen Je Poe Kee og produserte adobestein sammen med lokalbefolkningen der.

For de som ikke har fulgt med oss så lenge er adobestein jord, sand, fiber og vann som formes til byggesteiner og tørkes i sola. Vi bygger så med ferdigtørkede stein, avretter med samme type leireblanding, og legger på et siste lag der vi blander inn tapiokamel eller kalk i en sandblanding, og smører ut som maling for å forsterke veggene og beskytte dem mot regn.

For å få på taket trenger kun veggene å være oppe. Avrettingslaget og det siste malingslaget kan vente. Det samme gjelder interiøret, som i dette tilfellet var plassbygde hyller og bord.

ADOBE

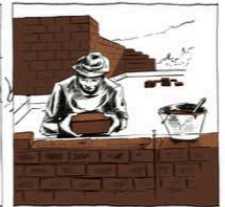
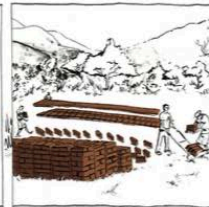
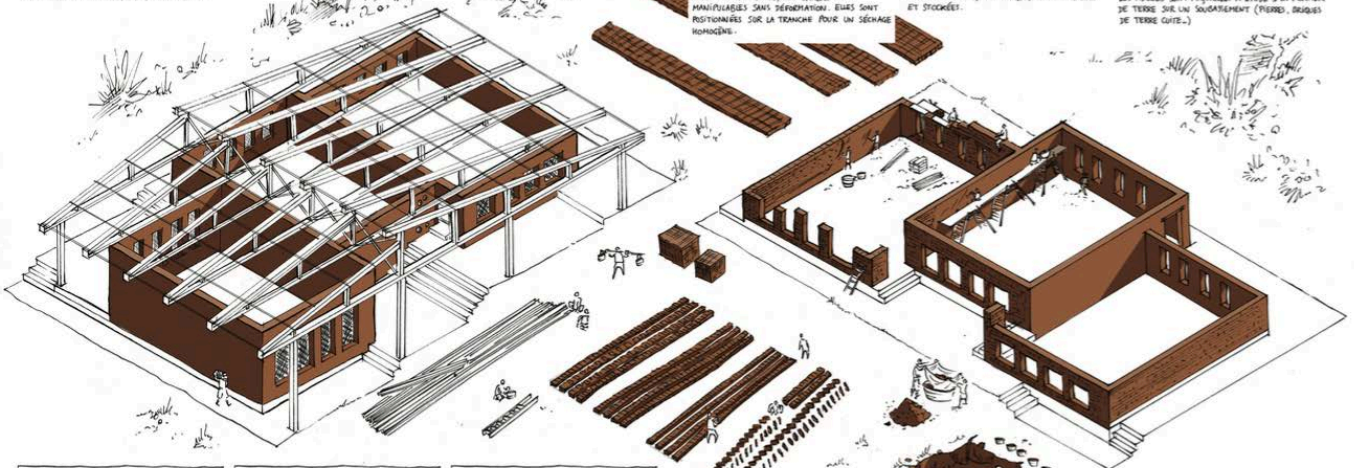

TECHNIQUE

L'adobe est une brique de terre crue façonnée à la main ou moulée, puis séchée pendant quelques jours à l'air libre ou sur des aires couvertes. Argiles, limons et sables sont mélangés à de l'eau pour atteindre l'état plastique, et parfois à des fibres pour réduire les fissures lors du séchage. Pour des chantiers de taille modeste, fabriquer les briques dans de petites unités de production est rapide et économique, avec des conditions variables selon les pays (industrialisés ou en développement). L'érection de voûtes et coupôles dans la continuité des murs en adobe permet de couvrir les bâtiments sans recourir à des matériaux rares et chers.

ÉCOLE KLER DEH

HEING, ONE TOWNSHIP, BURMANIE - 2015
Architecte : LINE RAMSTAD / GYAW GYAW

APRÈS TROIS JOURS, LES BRÉQUES SONT MANIPULÉES DANS PRÉPARATION. ELLES SONT POSITIONNÉES SUR LA TRANCHE POUR UN SÉCHAGE RÔNDIÈRE.

UNE FOIS SÈCHES, LES BRÉQUES SONT EMPILÉES ET STOCKÉES.

LES ADOBES SONT MÂCHÉES À L'AIDE D'UN PORTIÈRE DE TERRE SUR UN SOUVÈNEMENT (PIÈRE, BRÉQUE DE TERRE CUITE...)

LA TERRE EST MÂCHÉE JUSQU'À ATTEINDRE L'ÉTAT PLASTIQUE (45 À 30 % D'EAU).

UN MOULE EN BOIS AVEC UNE OU PLUSIEURS ALÈVÈRES EST REMPLI AVEC LE MÉLANGE.

LES BRÉQUES SONT DÉMÔLÉES ET LAISSÉES À SÈCHER SUR DE VASTES SURFACES.

HISTORIQUE

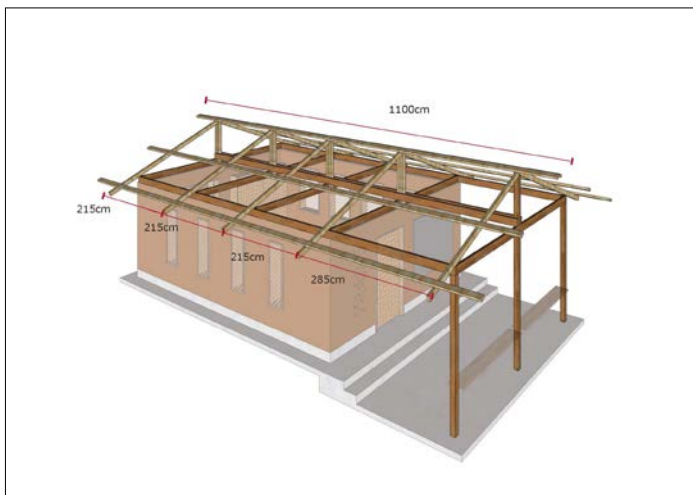
L'origine de l'adobe coïncide avec la révolution néolithique et la sédentarisation de l'homme au Proche-Orient. Des briques de terre en forme de pain, façonnées à la main vers 8 000 avant J.-C., ont été trouvées à Jéricho et Muruybet. Les plus anciennes produites dans des moules, environ mille ans plus tard, ont été repérées à Çatal Hüyük, en Turquie. Une vingtaine de centres historiques en adobe sont classés au patrimoine mondial, dont Shibam au Yémen, Tombouctou au Mali, Alep en Syrie, Lima et Mexico en Amérique latine. En France, la brique de terre crue est surtout présente en Midi-Pyrénées (Haute-Garonne, Gers, Tarn).

Adobe produksjon og byggeri med eksempel fra Kler Deh. Tegning av Pauline Sémon for Terra award i 2016.

Siden Kler Deh har god tilgang til sand, har vi designet og bygget biblioteket og kontoret med bærende adobevegger. Taket kunne altså ikke komme på plass før veggene var bygget og tilstrekkelig tørket.

Vi startet derfor året i Kler Deh, bygget kontor og bibliotek frem til veggene var tørket og taket var på plass. Deretter flyttet vi hele teamet til Je Poe Kee, hvor tre og fire av totalt seks nye klasserom for Gaw La Heh Primaryschool sto på agendaen. Her er som sagt materialtilgangen annerledes, så vi har designet klasserom med taket i trekonstruksjon, med frittstående adoberom under. Dette passer også bra i forhold til en god utnyttelse av arbeidsåret, både i fjor, i år og neste år.

Kler Deh: Kontor for lærerne. Bærende adobevegger.
Design: Line Ramstad

Gaw La Heh Primaryschool. Trekonstruksjon med frittstående adobe klasserom under. Design: Line Ramstad

KLER DEH LIBRARY AND OFFICE

Kler Deh: Bibliotek. Kee Kee Pah fullfører ventilasjon og lys tilpasning + hyller. Og her er ferdig resultat. Bambusvegger mangler.

Kler Deh: Kontor. Kontoret sett fra skolen og innvendig med arbeidsbord for lærerne. Vinduer lages av bambus.

GAW LA HEH PRIMARYSCHOOL PHASE II

Gaw La Heh Primaryschool. Klasserom 3 og 4 av totalt 6. Taket er sammenhengende for alle de 6 klasserommene. Vi har også laget toalett til skolen. Standarden kan virke primitiv, men dette er toaletter tilpasset lokal bruk og vedlikehold.

SITUASJONEN I BURMA

Det var press fra vesten som gjorde at det ble utlyst nyvalg til ekstra seter i nasjonalforsamlingen i 2012. At Aung San Suu Kyi skulle få stille til valg, ble et krav utenfra. At hun har stor støtte lokalt er det ingen tvil om, og valget i 2015 var i mye større grad et reelt valg. Men grunnloven er ikke endret, og budsjett og viktige ministerposter er fortsatt i militærets hender.

Frem til 2015 var også NLD, partiet Aung San Suu Kyi leder, et ulovlig parti, og militæret slo hardt ned på ulovlig politisk virksomhet. Nå skal de samme personene, uten erfaring, være i regjering og svare på forventninger både innenfra og utenfra. Disse samsvarer dessverre ikke så godt.

Gjennom årene på grensa har jeg blitt stadig mer overrasket og fortvilet i møte med norske myndigheter og Norges offisielle holdning til Burma, eller Myanmar som vi var de første til å kalle landet. Myanmar var militærets navn på landet og var navnet man brukte når man støttet dem.

I 2015 gikk også Aung San Suu Kyi ut og kritiserte Norge for å ikke ha demokrati på agendaen. Dette ble avvist av UD, men internt på Stortinget fikk hun støtte: <https://www.dagbladet.no/2015/09/17/kultur/meninger/debatt/kronikk/myanmar/41110266/>

I en felles kronikk skriver Trine Skei Grande (V), Bård Vegar Solhjell (SV) og Kjell Ingolf Ropstad (KrF): *"Når Aung San Suu Kyi opplever at norske regjeringer er mer opptatt av næringsliv enn politiske friheter, er det en kritikk som må tas på alvor"* og de konkluderte slik: *"Norsk næringsliv har ikke, og skal ikke ha, ansvar for politiske endringsprosesser. Dette ansvaret er underlagt Utenriksdepartementet. Nettopp derfor er det tvingende nødvendig å ha et skarpere skille mellom norske interesser i næring og burmeseres interesser i demokrati."*

To år senere tar Norad nå tak i den samme problemstillingen. "Samstemthet i det norske engasjementet i Myanmar" er en av satsningsområdene for Evalueringsprogrammet 2017/2018. *"Evalueringen vil se på det norske engasjementet i Myanmar de siste ti årene, og vurdere samstemtheten (koherensen) mellom den norske bistandsinnsatsen og annet norsk engasjement (som blant annet næringslivssamarbeid) i landet."*

Forhåpentligvis kan man lære noe av det! Burmakomiteen er i hvert fall enig i at dette har noe for seg. På sin Facebookside ønsker de evalueringen velkommen: *"Burmakomiteen har de siste årene satt fokus på det problematiske i norsk Myanmar-politikk mht demokratiutvikling og egne økonomiske interesser, og ser med stor interesse på en slik evaluering"*.

Lokalt har man idag større utfordringer å ta hånd om. Med et demokrati i militære rammer har Rohingya-minoriteten i Rakhine State blitt en felles fiende.

Det er en forferdelig katastrofe, det har pågått i alt for mange år, og det er bra vesten nå endelig får øynene opp for denne tragedien. Kanskje kan man endelig sette en stopper for dette før de blir totalt utryddet? I hvert fall åpner det seg i disse dager noen grenser. For bare noen få år siden ble båter med Rohingya-flyktninger sendt ut på åpent hav igjen fra ulike naboland. Nå finnes det en farefull vei inn i Bangladesh, men hva venter dem der?

At Aung San Suu Kyi ikke har sagt noe, og åpent fordømt dette folkemordet er forferdelig, men hun er ikke alene. Hun har mer makt enn de fleste, men militæret sitter som sagt fortsatt som øverste leder, og hennes posisjon er avhengig av dem. For en grundig forklaring på hva som skjer: <https://www.newyorker.com/magazine/2017/10/02/what-happened-to-myanmars-human-rights-icon>. Dessverre er ikke historien til Rohingya ene-stående. Siden andre verdenskrig har de ulike minoritetene opplevd ulike former for etnisk rensning.

Her er min kollega Kee Kee Pah sin historie:

Kee Kee Pah

My name is Saw Dah Lar. I am forty years old. My mom was teacher Jury and my father is pastor Saw Ku. I was born 6 of January 1977 in Da Gye village in Myanmar. In my childhood it was a militia war and the army burnt my village in time after time. The third time my mom got shot by army then we leave our village and we move to A Ya Wa Dee river side, close to the sea.

In 1981 I start to go school, but when I am grade four in 1988 the uprising of students fight a battle for rights. I have to stop school for a while to help my family. In 1990 (Bo K' Lay disturbance) the Burma army using flagship and shot many of village people and some are put into a jail. I finish school at grade 9 and I have to stop education. I help my family to plough a field and work in fishery in the sea. When the Burma army comes to my village and arrests the people to make roads. I ran away to Rangoon to find a job.

In 2000 I find a job of doing dyeing and printing. I work in 7 years. In 2007 September disturbance happen again in Rangoon the Burma army are fighting the citizens, students and monk. At that time I can't go to work, so I go back to my village. I went back to doing fishery in the sea and work at ship in 5 months. When I get sick I come back at home.

In 2008 everything was ruined when cyclone NaGi (Nargis) is come to our village. Everywhere and every place were flooded by seawater. Some of my family members who work in ships are lost in sea. The house and some of people are disappearing in the storm. It was nothing to eat and no place to stay.

One of my grandmothers, who had run away for the war and lived in Mae La refugee camp, hear the news from Burma and ask someone to find her family. They found me and I follow them to the refugee camp. I lived with my grandmother for six months, but she is getting ole and die. When I stay with my grandmother I work for a daily work, building school, water tap, build toilet and spray insecticide in camp. After my grandmother died I had difficulties. I had no food and no friends, and because we have a different Karen dialect, no one wants to give me the work.

I decide to go back to my home, but in 2009 -2010 the fighting exceeds in the border area, and I can't make a way for myself to go home.

In 2010 I get a chance to study about agriculture through an NGO, and I ask them to give me a work and a place to stay. I work with them for five years. Then they stop their project.

In 2011 I get married. At that time, in camp they take away food, so we did not have enough food to eat. I try to find a way to go out of camp and work for daily worker, but we did not have the opportunity to go out. If we go out of the camp for five days we need to give 250 bath for every week, but salary is only 150 baht a day. I try to find a work to feed my family, but no more work for me to work.

In 2012 I get a son. My wife already also has a daughter. We all want to stay together, but with the difficult situation without food, we can't live together because I need to find money for my family.

In 2015 my wife asking for me to work in G'Yaw G'Yaw they know my situation and let me to work with them as a day worker. In 2016 I become a member of G'Yaw G'Yaw I really thankful NeGaM-wee that let me to be in their team. Sometimes she takes me to home and pick up me to work on the way. I not fear to travel to work now.

I work in G'Yaw G'Yaw since 2015 and I feel very grateful. It is very helpful for me and my family. We do not have to worry for food to eat and to live. I never saw the opportunity like G'Yaw G'Yaw. We have the opportunity to work friendly with leader and worker. If we get sick, they take care us for medical fees, we have enough food for three time a day and we get free transportation to go to work and come back. We don't have to worry for our families because in G'Yaw G'Yaw, family is number one and if our family get sick, we get paid haft salary to stay with them and medical fees are covered.

G'Yaw G'Yaw give a lot of opportunities for education in Thai and Myanmar border-land. Many Karen children get an opportunity for education; they can learn and have a place to live a school. G'Yaw G'Yaw is also helpful for village people to develop their community. I hope this organization will continue for many years and will have more support to go forward together. I really thank every organization in Norway who had support our G'Yaw G'Yaw God will blessing you more for your support.

I specially thank to Ne Ga Mwee who has organized G'Ya G'Yaw and she gives her time and her knowledge to us. We have learned many things from her knowledge of building and drawing construction. Because of her sharing knowledge we now understand how to follow the drawings when we do construction. Because of her situation she go back to Norway, but we feel like she with us because her drawings and constructions are with us in every project. I hope we will have more chance to work together in future. I hope you will be plentiful on your need and God be with you. Thank you so much.

Med ønske om en fin høst.

For Gyaw Gyaw, Line Ramstad

Følg oss på Facebook, Instagram og www.gyaw.org